

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาเสถียรภาพของราคาพืชผลทางการเกษตรถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญของภาคการเกษตรของไทยมาเป็นเวลานาน ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงแก่เกษตรกร รวมไปถึงผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นโรงงานแปรรูป และผู้ส่งออกสินค้าเกษตร ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความผันผวนในราคาพืชผลทางการเกษตรมีมากมายหลายประการ ตั้งแต่ความแตกต่างของปริมาณพืชผลที่เก็บเกี่ยวได้ระหว่างช่วงฤดูเก็บเกี่ยวและนอกช่วงฤดูเก็บเกี่ยว สภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่แน่นอน รวมไปถึงราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ผลิต ผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อยที่ไม่สามารถวางแผนการเพาะปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่ทราบราคาสินค้าเกษตรที่เพาะปลูกอยู่ในปัจจุบัน จะขายได้ในราคาเท่าใดในอนาคต

นอกจากนี้ ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ทำให้ราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวน ได้แก่การที่เกษตรกรไม่สามารถคาดการณ์ราคาสินค้าเกษตรในอนาคตได้ สภาพดังกล่าวทำให้เกษตรกรมีความจำเป็นต้องวางแผนการเพาะปลูกโดยอาศัยราคาในอดีต โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะหันมาผลิตสินค้าเกษตรที่มีราคาดีขณะนั้น ทำให้มีผลผลิตออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก และส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำในที่สุด และราคาสินค้าที่ตกต่ำก็ทำให้เกษตรกรหันไปเพาะปลูกพืชชนิดอื่น ทำให้ผลผลิตสินค้าเกษตรที่เข้าสู่ตลาดมีจำนวนน้อย และราคาสินค้าเกษตรกลับสูงขึ้นได้ ซึ่งทำให้เกิดเป็นวงจรความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่อง จากปัญหาดังกล่าวรัฐบาลต้องใช้งบประมาณแต่ละปีเป็นจำนวนมากเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรโดยใช้มาตรการต่างๆเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกร เช่น มาตรการรับจำนำสินค้าเกษตร มาตรการกำหนดราคาขึ้นสูงและกำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้าเกษตร มาตรการต่างๆที่กล่าวมานี้เป็นเพียงการแทรกแซงตลาดเพื่อพยุงระดับราคาที่เกษตรกรได้รับเพื่อแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ แต่มาตรการดังกล่าวช่วยเหลือได้เพียงระดับหนึ่งและช่วยเหลือได้เป็นบางช่วงเวลาเท่านั้น ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำก็ยังมีต่อเนื่องตลอดมา จากสถิติของสำนักงานประมาณ รัฐบาลต้องจัดสรรเงินงบประมาณเข้าไปแก้ไขปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรในการแก้ปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ
(หน่วย:ล้านบาท).

ปี	จำนวนเงิน
2544	3,000.00
2545	3,000.00
2546	3,000.00
2547	2,000.00
2548	2,000.00
2549	2,500.00

ที่มา: สำนักงบประมาณ(www.bb.go.th)

การใช้มาตรการแทรกแซงราคาของรัฐบาล ทำให้กลไกตลาดถูกบิดเบือน ถึงแม้ในปัจจุบันตลาดสินค้าเกษตรจะมีผู้ขายมาก แต่ระบบตลาดยังไม่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ การซื้อขายส่วนใหญ่มีการปิดบังข้อมูลข่าวสารเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลด้านราคา ซึ่งข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญสำหรับผู้ค้าเป็นอย่างมาก สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเรื่องการผลิตและการตลาดและสามารถคาดคะเนความเคลื่อนไหวของระดับราคาสินค้าได้เป็นเหตุให้เกษตรกรประสบภาวะขาดทุนนำมาซึ่งปัญหาความยากจน

จากปัญหาความเสี่ยงที่เกษตรกร และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ได้รับจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7(พ.ศ.2535- 2539) สนับสนุนให้มีการพัฒนาระบบการตลาดรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะตลาดประมูล เช่น ตลาดข้อตกลงและตลาดซื้อขายล่วงหน้าเฉพาะประเภท เพื่อเป็นกลไกในการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรซึ่งตลาดซื้อขายล่วงหน้าเฉพาะประเภทสำหรับประเทศไทยได้พัฒนามาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 20 ปี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2542 จึงได้มีพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ.2542 ขึ้นในประเทศไทย โดยกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ โดยใช้ชื่อว่า ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย(The Agricultural Futures Exchange of Thailand : AFET) ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยได้เริ่มเปิดซื้อขายสินค้าเกษตร ด้วยข้อตกลงซื้อขายสินค้าเกษตร 6 ชนิด ซึ่งได้แก่ 1.ยางแผ่นรมควันชั้น 3 เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2547 2.ข้าวขาว 5%ในวันที่ 26 สิงหาคม 2547 3. แป้งมันสำปะหลังประเภทสตาร์ชชั้นพิเศษ ในวันที่ 25 มีนาคม 2548 4.ข้าวขาว 5%ประเภทข้อตกลงขนาดเล็ก ในวันที่ 8 สิงหาคม 2548 5.ข้อตกลงซื้อขายยาง

แห่งเลขที่อาร์20 (STR20) ในวันที่ 27 กันยายน 2548 และ 6. ข้อตกลงซื้อขายน้ำยางข้น ในวันที่ 31 มีนาคม 2549

ประโยชน์ของการมีตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า คือ ผู้เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรที่ซื้อขายกันในตลาดซื้อขายล่วงหน้าสามารถใช้ราคาส่งมอบในอนาคตที่เกิดจากการซื้อขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้า มาวางแผนการผลิตสินค้าของตนได้ และใช้ราคาในตลาดซื้อขายล่วงหน้าเป็นราคาอ้างอิงเพื่อกำหนดราคาซื้อขายผลผลิตของตนในราคาปัจจุบันตั้งแต่ก่อนหรือระหว่างที่ทำการเพาะปลูกได้ในราคาที่ตนพอใจ

การศึกษาถึงประสิทธิภาพด้านราคาของตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะ ราคาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกลไกหนึ่งที่จะช่วยประกันความเสี่ยงด้านราคา ทำให้ราคามีเสถียรภาพ ทำให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรในการวางแผนการผลิตและการตลาด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อภาวะเศรษฐกิจต่อประเทศโดยรวม

2. จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพด้านราคาของสินค้าเกษตรที่ซื้อขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้าแห่งประเทศไทย
2. เพื่อประมาณความสัมพันธ์ระหว่างสินค้าเกษตรในตลาดปัจจุบันกับราคาสินค้าเกษตรในตลาดซื้อขายล่วงหน้าแห่งประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาถึงลักษณะการใช้ประโยชน์ด้านราคาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงสีข้าว ทำข้าว ตลาดกลางข้าว ตลาดกลางยางพารา โรงงานอุตสาหกรรม และนักเก็งกำไรในตลาดซื้อขายล่วงหน้า

3. ความสำคัญของการศึกษา

1. การทราบถึงประสิทธิภาพด้านราคาของสินค้าเกษตรที่ซื้อขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้า
2. การทราบถึงลักษณะการใช้ประโยชน์ของผู้ที่เข้าไปซื้อขาย จะนำมาซึ่งข้อเสนอแนะที่นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ การดำเนินงานของตลาดซื้อขายล่วงหน้า

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ทำการวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพด้านราคาของสินค้าที่ทำกรซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลคุณสมบัติของสินค้ามี 2 ชนิดคือ

1. ข้าวขาว 5%

1.1 ราคาข้าว 5% ตลาดซื้อขายล่วงหน้า เดือนส่งมอบที่ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เปรียบเทียบกับราคาข้าวเปลือกเจ้าหน้าปีที่เกษตรกรขายได้ ณ ที่ไร่นา ใช้ราคารายเดือน คือ เดือน มกราคม 2548 – เดือนมิถุนายน 2549

1.2 ราคาข้าว 5% ตลาดซื้อขายล่วงหน้า เดือนส่งมอบที่ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เปรียบเทียบกับราคาข้าวขาว 5 % ราคาขายส่ง ณ ตลาดกรุงเทพฯ ใช้ราคารายเดือน คือ เดือน มกราคม 2548 – เดือนมิถุนายน 2549

1.3 ราคาข้าว 5% ตลาดซื้อขายล่วงหน้า เดือนส่งมอบที่ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เปรียบเทียบกับราคาข้าวขาว 5% ตลาดกลาง กระทรวงพาณิชย์ ใช้ราคารายเดือน คือ เดือน มกราคม 2548 – เดือนมิถุนายน 2549

1.4 ราคาข้าว 5% ตลาดซื้อขายล่วงหน้า เดือนส่งมอบที่ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เปรียบเทียบกับราคาข้าวขาว 5% ราคาส่งออก (F.O.B) ใช้ราคารายเดือน คือ เดือนมกราคม 2548 – เดือนมิถุนายน 2549

1.5 ราคาข้าว 5% ตลาดซื้อขายล่วงหน้า เดือนส่งมอบที่ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เปรียบเทียบกับราคาข้าวขาว 5% ราคาโรงสี เดือนมกราคม 2548 – เดือนมิถุนายน 2549

2. ยางแผ่นรมควันชั้น 3

2.1 ราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ตลาดซื้อขายล่วงหน้า เดือนส่งมอบที่ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เปรียบเทียบกับราคายางแผ่นดิบที่เกษตรกรขายได้ ณ ที่ ไร่นาใช้ราคารายเดือน คือ เดือนกันยายน 2547 – เดือนมิถุนายน 2549

2.2 ราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ตลาดซื้อขายล่วงหน้า เดือนส่งมอบที่ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เปรียบเทียบกับราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ตลาดกลางสงขลาใช้ราคารายเดือน คือ เดือนกันยายน 2547 – เดือนมิถุนายน 2549

2.3 ราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ตลาดซื้อขายล่วงหน้า เดือนส่งมอบที่ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เปรียบเทียบกับราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ราคาส่งออก(F.O.B) ใช้ราคารายเดือน คือ เดือนกันยายน 2547 – เดือนมิถุนายน 2549

ข้อมูลปฐมภูมิจะสำรวจโดยการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากผู้ที่ใช้ประโยชน์ทางด้านราคาของตลาดซื้อขายล่วงหน้าคือผู้ประกันความเสี่ยง(Hedger) และนักเก็งกำไร

(Speculator) โดยทำการสำรวจ ณ ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย อาคาร ซีอาร์ซี ออซีชั่น ทาวเวอร์ ชั้น15 ถนนวิบูลย์ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

5. สมมุติฐานการวิจัย

ราคาในตลาดปัจจุบันจะสะท้อนถึงราคาในตลาดซื้อขายล่วงหน้าเมื่อเดือนส่งมอบมาถึง

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

ตลาดซื้อขายล่วงหน้า(Futures Market) คือตลาดที่ทำการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้า(Future contract)ผู้ต้องการซื้อหรือขาย อาจจะไปเปิดสัญญาซื้อหรือขายล่วงหน้าขึ้นมาใหม่ หรืออาจจะทำการซื้อขายสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่มีอยู่แล้ว ในตลาดซื้อขายล่วงหน้าสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจะระบุประเภท ปริมาณ คุณภาพ ราคา เวลา และสถานที่ส่งมอบไว้อย่างชัดเจน การซื้อขายในตลาดล่วงหน้าจะต้องมีการจัดตั้งองค์กร การตลาดขึ้นรองรับการทำสัญญาซื้อขาย โดยมีกฎหมายและกำหนดกฎระเบียบในการซื้อขายที่แน่นอนและชัดเจน

ตลาดปัจจุบัน (Cash Market) คือตลาดที่เมื่อมีการซื้อขายสินค้าเกษตรแล้ว จะต้องมีการชำระเงินและการส่งมอบสินค้าทันที ตามจำนวนที่ตกลงซื้อขาย

Basis คือความแตกต่างของราคาสินค้าในตลาดปัจจุบัน ณ สถานที่ส่งมอบกับราคาสินค้าของเดือนส่งมอบในตลาดล่วงหน้า

Speculator คือนักเก็งกำไรที่แสวงหากำไรจากการซื้อขายสินค้าล่วงหน้า โดยคาดการณ์ความเคลื่อนไหวของราคา

Volume of Trade คือปริมาณการซื้อขาย มีหน่วยการซื้อขายเรียกเป็นสัญญาหรือข้อตกลง

Open Interest คือจำนวนสัญญาซื้อหรือขายล่วงหน้าที่ยังไม่ได้ล้างฐานะของสัญญาภายหลังจากที่ตลาดได้เปิดการซื้อขายในแต่ละวัน

Hedging คือวิธีการประกันความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาในตลาดข้อตกลง และตลาดปัจจุบันโดยการเข้าไปซื้อหรือขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้าผู้เข้ามาลดความเสี่ยงในตลาดซื้อขายสินค้าล่วงหน้า เรียกว่า "ผู้ประกันความเสี่ยง" (Hedger)

เดือนส่งมอบ เดือนที่ต้องส่งมอบสินค้าตามที่ได้ระบุไว้ในสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

ลูกค้า ผู้ซื้อหรือผู้ขายซึ่งทำการซื้อขายล่วงหน้าในตลาด โดยผ่านสมาชิก

สินค้าเกษตร ผลผลิตทางเกษตรกรรม หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปการผลิตผลผลิตกรรมที่คณะกรรมการตลาดกำหนดให้มีการซื้อขายกันในตลาด